

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЇ ТА МАСОВИХ КОМУНІКАЦІЙ

**СТУДІЇ З ІНФОРМАЦІЙНОЇ НАУКИ, СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
ТА ФІЛОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ**

Збірник матеріалів
III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю

23-24 жовтня 2025 року

Київ – 2025

Редакційна колегія:

Ю.О. Демидова, кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи та молодіжної політики МДУ (голова),
І.В. Мельничук, кандидат філологічних наук, доцент,
декан факультету філології та масових комунікацій МДУ (заст. голови),
В.О. Кудлай, кандидат наук із соціальних комунікацій, завідувач кафедри інформаційної діяльності МДУ,
О.В. Євмененко, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української філології МДУ,
І.О. Петрова, кандидат історичних наук, доцент кафедри інформаційної діяльності МДУ,
О.О. Федотова, доктор історичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри інформаційної діяльності МДУ.

Затверджено на засіданні кафедри інформаційної діяльності
(протокол № 3 від 18.11.2025)

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою факультету філології та масових комунікацій Маріупольського державного університету
(протокол № 3 від 19.11.2025)

Студії з інформаційної науки, соціальних комунікацій та філології в сучасному світі : зб. матер. III Всеукраїнської наук.-практ. конф. з міжнародною участю, м. Київ, 23-24 жовтня 2025 р. / Маріуп. держ. ун-т ; ред. Ю.О. Демидова, І.В. Мельничук; упоряд. В.О. Кудлай, О.В. Євмененко, І.О. Петрова, О.О. Федотова. – Київ : МДУ, 2025. – 500 с.

Збірник містить матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «СТУДІЇ З ІНФОРМАЦІЙНОЇ НАУКИ, СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ ТА ФІЛОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ», яка відбулася 23-24 жовтня 2025 року з ініціативи кафедри інформаційної діяльності Маріупольського державного університету.

В конференції взяли участь представники освітянської, наукової, фахової спільнот України та Європейського Союзу.

У тематичних напрямках учасниками конференції розглянуті актуальні питання інформаційної науки, соціальних комунікацій та філології в сучасному світі, інформаційні технології та інтернет ресурси у діяльності сучасних інформаційних агенцій, бібліотек, служб діловодства та архівів, виклики у підготовці фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи, культурології, філології, журналістики та інших, дотичних до соціальних комунікацій спеціальностей, особливості інформаційної та документознавчої діяльності, менеджменту та маркетингу у сфері соціальних комунікацій, культури та мистецтва, прикладних студій та інновацій в журналістиці, рекламі та зв'язках з громадськістю, інноваційних технологій в мовознавстві та літературознавстві, тенденцій розвитку україністики в умовах становлення інформаційного суспільства.

Видання адресоване науковцям, викладачам, здобувачам та усім, хто цікавиться сучасними проблемами розвитку інформаційної науки, філології, журналістики, документознавства, бібліотекознавства та архівознавства.

Відповідальність за зміст, достовірність, оригінальність поданих матеріалів несуть автори опублікованих у збірнику доповідей

© Автори тез, 2025

© МДУ, 2025

жанровим різновидом роману-пошуку, автор, вибудовує четвертий вимір – вимір внутрішнього світу персонажа, одного з братчиків «Кирило-Мефодіївського братства», Миколи Гулака, використовуючи прийоми поліфонії та ретроспекції. Прийом ретроспекції – чи не найбільш вживаний і найбільш функціональний у творі. Саме за рахунок цього засобу автор відтворює різні площини спогадів, думок, душевних злетів і падінь. Такі прийоми не тільки переносять героїв на кілька десятків років у минуле, але й формує топос творів (Україна (Київ, Львів) – Росія (Петербург) – Грузія (Тифліс, Єлисаветполь), цей прийом ускладнює лінійний перебіг подій.

Література

1. Іваничук Р.І. Четвертий вимір; Шрами на скалі: Романи. Харків. Фоліо, 2007. 477с.
2. Савенко І. Стильові особливості біографічного роману-пошуку; Терноп. нац. пед. ун-т ім. В.Гнатюка. Т., 2006. 19 с.

Євмененко Олена

/ м. Київ /

НОВЕЛИ ГЕО ШКУРУПІЯ: ЖАНРОВІ ЕКСПЕРИМЕНТИ

Постать Гео Шкурупія сьогодні повертається до актуального літературного дискурсу як один із символів «розстріляного відродження», репресований письменник, поет-футурист, кіносценарист, журналіст і «король футуропрерій» – за власним самовизначенням. Його поетичні й прозові тексти, а також літературно-критичні виступи репрезентують як панфутуристичну модель мистецтва, так і унікальні спроби жанрового оновлення малої прози. У центрі уваги дослідників здебільшого опинялися роман «Двері в день» або велика проза митця, тоді як новелістика, попри наявність спеціальних студій, усе ще потребує комплексного аналізу з огляду на жанрові експерименти та їхню

кореляцію з європейськими модерністськими практиками.

Особливої актуальності такі студії набувають нині, коли питання культурної пам'яті, травми, репресій і відновлення літературного корпусу 1920–1930-х рр. прочитується крізь призму нинішньої війни та нових соціальних катастроф. Новели Г. Шкурупія, де поєднано революційний пафос, іронічну дистанцію, гротеск і кінематографічну динаміку, постають як лабораторія жанрового оновлення української прози й водночас як художній архів досвіду модерності.

За останні десятиліття корпус текстів Г. Шкурупія був суттєво розширений завдяки виданню тому «Вибрані твори» у серії «Розстріляне відродження» видавництва «Смолоскип», де представлено як поезію, так і прозу митця, зокрема низку новел і повістей. У бібліографічних та історико-літературних працях окреслено основні етапи його життєвого й творчого шляху, участь у футуристичних угрупованнях, зв'язки з панфутуристичним рухом, вагому роль у розвитку українського авангарду.

Комплексне вивчення спадщини письменника здійснено в дисертаційному дослідженні І. Томбулатової, де простежено взаємодію теоретичних декларацій футуризму й художньої практики, а також окреслено домінанти малої прози митця. У статті цієї ж дослідниці про рецепцію творчості Г. Шкурупія з'ясовано специфіку критичного сприйняття його текстів сучасниками та літературознавцями новішого часу. Важливими є праці С. Холодинської, яка акцентує на футуристичній складовій творчої спадщини письменника, зокрема на засобах естетики швидкості, техніки та експериментальної поетики.

У загальнотеоретичному плані до проблем поетики авангарду зверталися О. Ільницький, Д. Наливайко, А. Біла та інші дослідники, котрі пропонують контекстуальні моделі для аналізу українського літературного модернізму й авангардизму. Однак жанрова природа саме новелістики Г. Шкурупія, її гібридна структура й функціонування монтажної композиції потребують

окремого системного розгляду.

Метою публікації є з'ясування особливостей жанрових експериментів у новелах Гео Шкурупія, визначення типів жанрових гібридів і художніх стратегій, які дозволяють письменникові поєднувати різні моделі оповіді – репортажну, пригодницьку, урбаністичну, експресіоністичну – у межах короткої прози.

Однією з найвиразніших тенденцій у новелах Г. Шкурупія є тяжіння до репортажності. Досвід журналістської роботи в редакціях періодики, а також участь у літературних дискусіях 1920-х рр. зумовили для митця особливий тип оповідача – «свідка-репортера», який ніби фіксує події «з місця подій», проте водночас конструює насичений метафорами й гротескними деталями художній світ.

У низці новел («Січневе повстання», «Нарком», «Страшна мить» тощо) використано жанрову модель репортажу з революційного фронту: читачеві пропонується швидка зміна планів, короткі фрази, монтажні склейки, а внутрішні монологи персонажів уривчасті, ніби записані «з ходу». Проте техніка «об'єктивного» репортажу в автора постійно руйнується – з'являються елементи гротеску, зсуви перспективи, музикалізація фрази, що перетворюють документальну ситуацію на символічну сцену зіткнення людини й історії. Унаслідок цього новела перестає бути лише фіксацією події й набуває рис притчі про межові ситуації буття.

У книзі оповідань «Переможець дракона» новелістика Г. Шкурупія демонструє активне засвоєння структур пригодницького й детективного наративу. Автор працює зі стереотипами масової літератури – сюжетами переслідування, змови, диверсії, – але переакцентує їх, показуючи героя не стільки як всесильного переможця, скільки як людину, втягнуту в стихію історичних катастроф.

У низці текстів семантика «пригоди» посилюється мотивами подорожі, втечі, переходу кордону. Так, у «Монгольських оповіданнях» (цикл, створений за враженнями від подорожі автора до Монголії) екзотичний простір степів і

пустелі стає ареною не лише етнографічних спостережень, а й складної міжкультурної зустрічі, де радянський суб'єкт стикається з іншою цивілізаційною логікою. Жанрова модель тут поєднує елементи подорожнього нариса, репортажу й притчі, а композиція вибудовується як низка епізодів-кадрів, об'єднаних лейтмотивом випробування людини «пограниччям».

Пригодницька схема дозволяє письменникові загострити динаміку сюжету, однак розв'язки часто позбавлені класичної гармонії – замість повного торжества справедливості читач отримує відкритий фінал або іронічне «зламування» очікувань. Таке використання жанру наближує новели Г. Шкурупія до модерністської традиції, де «пригодою» стає не подія, а саме переживання реальності.

Дослідники неодноразово наголошували на важливості кінематографічного досвіду для поетики Шкурупія, який працював редактором і сценаристом на кінофабриці й брав участь у створенні перших українських фільмів. У новелах митця це виявляється у використанні монтажних переходів, різких змінах ракурсу, «крупних планів», раптових затемнень і світлових контрастів.

Наприклад, у ряді текстів композиція будується як послідовність «кадрів» – коротких сцен, розділених паузами-прогалинами. Читач змушений «домонтовувати» смисл, заповнюючи лакуни між епізодами. Часто в межах однієї новели поєднуються «кінохронікальний» план (масові сцени, натовп, голос диктора) й інтимний план внутрішніх переживань героя. Така двоплановість створює ефект одночасної присутності індивідуального й колективного вимірів досвіду.

Кінематографічність новел означає не лише зовнішню формальну запозиченість, а й особливу логіку мислення, орієнтовану на ритм, темп, динамічну зміну перспектив. Завдяки цьому Шкурупій досягає ефекту «прискореного» часу, що відповідає відчуттю модерної епохи з її технологічними і революційними потрясіннями.

Для багатьох новел Г. Шкурупія знаковим є урбаністичний простір – Київ, Харків, індустріальні околиці, залізничні вузли. Місто постає як лабіринт, у якому перехрещуються шляхи революціонерів, авантюристів, бюрократів, випадкових перехожих. У цьому лабіринті герой нерідко втрачає індивідуальні риси, перетворюючись на «маску» – типову фігуру епохи. Подібна маскова типізація пов'язана як із футуристичною естетикою, так і з трагічним досвідом нівелювання особистості тоталітарною системою.

Гротеск, гіперболізація, іронічне зміщення акцентів дозволяють авторові вивести на перший план абсурдні, травматичні, але водночас буденні аспекти життя нової «червонозоряної» дійсності. У новелах про міських «маленьких людей» бюрократична рутинна або революційна героїка постають у дещо карнавальній перспективі: патетика постійно підважується побутовою деталлю, а трагічні події супроводжуються іронічними ремарками оповідача.

Таке поєднання урбаністичного реалізму й гротеску створює жанрові гібриди на перетині соціальної новели, сатиричної притчі та експресіоністської замальовки. Вони розмивають межу між «високим» і «низьким» стилями, пропонуючи поліфонічне бачення міського простору.

Хоча новели Г. Шкурупія рідко містять прямі автобіографічні вказівки, у багатьох текстах проступають досвід автора-журналіста, мандрівника, учасника літературних дискусій. Біографічні дослідження й архівні матеріали засвідчують його активну участь у роботі футуристичних об'єднань, редакцій газет і журналів, у тому числі «Нової генерації», що, безперечно, вплинуло на тематичний і жанровий спектр новел.

Інтермедіальні зв'язки з кіно, плакатом, газетною публіцистикою, а також з масовою культурою 1920-х рр. розкриваються через включення в текст кінематографічної лексики, назв газет, гасел, урбанонімів. Новела стає своєрідним перехрестям різних медіумів, що відповідає панфутуристичній установці митця на «всеохопне» мистецтво. Така інтермедіальність додатково підсилює жанрову гібридність і сприяє формуванню поліфонічного наративу.

Новелістика Гео Шкурупія постає як поле інтенсивних жанрових експериментів, у межах яких письменник поєднує репортаж, подорожній нарис, пригодницьку прозу, сатиричну притчу й експресіоністську замальовку, активно залучаючи кінематографічні засоби й урбаністичну образність. Гібридні жанрові моделі дозволяють йому осмислити досвід модерної епохи – революцій, технічного прогресу, тоталітарного насильства – крізь фокус індивідуального переживання та колективної пам'яті.

Новели митця демонструють високу міру саморефлексії, іронії та смислової відкритості. Вони пропонують читачеві не готові ідеологічні відповіді, а радше – множинні сценарії прочитання, які актуалізуються в сучасному контексті війни й нових загроз для української культури. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на порівняльний аналіз новел Г. Шкурупія з прозою інших авангардистів (М. Семенка, О. Слісаренка, В. Поліщука), вивчення рецепції його текстів у пізніших літературних поколіннях, а також на інтермедіальні студії, пов'язані з кіноадаптаціями та мультимедійними практиками репрезентації «розстріляного відродження».

Література

1. Шкурупій Гео. Вибрані твори / упоряд. О. Пуніна, О. Соловей. – Київ : Смолоскип, 2013. – 872 с.
2. Томбулатова І. Гео Шкурупій – футурист. Літературна критика та художня практика : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01 / І. Томбулатова ; Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова. – Одеса, 2017. – 16 с.
3. Томбулатова І. Рецепція творчості Гео Шкурупія сучасниками та літературознавцями нового часу // Проблеми сучасного літературознавства. – 2014. – Вип. 19. – С. 155-166.
4. Холодинська С. М. Футуристична складова творчої спадщини Гео (Георгія) Шкурупія // Гуманітарний часопис. – 2016. – № 3. – С. 30-40.
5. Ільницький О. Український футуризм 1914–1930 / пер. з англ. – Львів : Літопис, 2003. – 456 с.

6. Наливайко Д. Про співвідношення «декадансу», «модернізму», «авангаризму» // Слово і час. – 1999. – № 11–12. – С. 44–48.
7. Біла А. Український літературний авангард: пошуки, стильові напрямки. – 2-ге вид., допов. і переробл. – Київ : Смолоскип, 2006. – 464 с.
8. Шкурупій Гео. Переможець дракона : книга оповідань. – Харків : Держвидав України, 1925. – 244 с.
9. Шкурупій Гео. Монгольські оповідання. – Харків : Рух, 1932. – 176 с.
10. Шкурупій Гео (Георгій) Данилович (1903–1937). Біобібліографічні матеріали / Національна історична бібліотека України. – Київ, 2023. – Режим доступу: електронний ресурс.

Трима Діана

/ м. Київ /

ПРОГРОМАДСЬКА КОМУНІКАЦІЯ ПЕРЕМІЩЕНИХ ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ З ТОТ В КОНТЕКСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Повномасштабна російсько-українська війна радикально змінила простір культури: значна частина українських музеїв, бібліотек, театрів, культурних центрів опинилася під прицілом обстрілів, у зоні окупації або була вимушено евакуйована. Численні дослідження та звіти свідчать, що разом із будівлями та колекціями під загрозою опиняється й нематеріальна культурна спадщина – мови, традиції, ритуали, локальні практики, що існують лише доти, доки ними живе спільнота.

У цій ситуації переміщені заклади культури стають своєрідними «трансплантованими коріннями» громад із ТОТ: вони фізично присутні в нових містах, але працюють із пам'яттю, ідентичностями та травмами територій, які лишаються окупованими. Від того, як ці інституції комунікують зі своїми аудиторіями – колишніми й новими, офлайнними й онлайн, – залежить, чи